

การสังเคราะห์ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข:

การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขจังหวัดเลย

รายงานเรื่อง “การสังเคราะห์ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข: การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขจังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อสรุปบทเรียน และสังเคราะห์ความรู้และประสบการณ์ของการวิจัยอยู่ดีมีสุข และ 2) เพื่อสังเคราะห์ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข หรือดัชนีชี้วัดความสุข

การกำหนดกรอบของการพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขมีองค์ประกอบย่อย 3 ประเด็นหลัก คือ ประการแรก คือ ความอยู่ดีมีสุขที่เกิดจาก “การมี” ซึ่งตรงกับแนวคิดทางวิชาการเรื่องความอยู่ดีมีสุขทางภาวะวิสัย ประการที่สอง ความสุขที่เกิดจากบรรลุถึงสิ่งที่เขาคิดว่ามีค่า หรือสิ่งเขาอยากจะเป็น และประการสุดท้าย กระบวนการในการแปลงสิ่งที่คนมีไปสู่สิ่งที่เขาอยากจะเป็น การสังเคราะห์และการสรุปบทเรียนในครั้งนี้สรุปได้ดังนี้

1. การวิจัยความอยู่ดีมีสุข ได้กำหนดกรอบความหมายของคำดังกล่าว โดยแยกออกเป็น 2 ด้าน ซึ่งด้านแรกคือคำว่าอยู่ดี ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงสภาพทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ส่วนคำว่ามีสุข มีความหมายเกี่ยวข้องกับสุขภาพทั้งทางกายและทางจิต การวิจัยเรื่องอยู่ดีมีสุขได้มีการสำรวจข้อมูลของสมาชิก และใช้ความหลากหลายทางชีวภาพ (พืชและสัตว์) เป็นดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขความหลากหลายทางชีวภาพจึงเป็นเหมือน “หุ่นจำลอง” ของความอยู่ดีมีสุข

2. จากกรอบความหมายของความอยู่ดีมีสุขที่ดำเนินการโดยนักวิจัยที่บ้าน 35 คนนี้ การสังเคราะห์ครั้งนี้ ได้นำมากำหนดเป็นตัวชี้วัดย่อยได้จำนวน 47 ประเด็น (มีการตัดบางประเด็นออก อย่างเช่น การมีเพศสัมพันธ์อย่างเหมาะสม) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สุขภาพ และสังคมวัฒนธรรม ประเด็นย่อยดังกล่าวนี้ ได้นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) เพื่อทดสอบว่าประเด็นชี้วัดย่อยดังกล่าวนี้ เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุขของชาวบ้านหรือไม่ ผลการทดสอบพบว่าตัวชี้วัดย่อยดังกล่าวนี้สามารถวัดความอยู่ดีมีสุขได้

3. เมื่อได้ทำการทดสอบตัวชี้วัดชุดนี้แล้ว ทีมสังเคราะห์ได้นำเสนอชุดตัวชี้วัดนี้ในที่ประชุมของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในจังหวัด ที่ประชุมเห็นว่าในปัจจุบันระดับนโยบายได้มีการสั่งการให้ดำเนินโครงการ “อยู่ดีมีสุข” โดยกำหนดกรอบและขั้นตอนการดำเนินการในรายละเอียดไว้แล้ว นอกจากนี้ยังกำหนดขอบเขตความหมายของคำที่คล้าย ๆ กัน เพื่อเป็นประโยชน์ในการสั่งการและการบริหารราชการ ที่ประชุมเห็นว่าตัวชี้วัดมี

รายละเอียดมาก และหากหน่วยงานรับไปเป็นตัวชี้วัดของหน่วยงาน อาจจะไม่สามารถที่จะบรรลุผลสำเร็จได้

4. อย่างไรก็ตามเมื่อมีการจัดประชุมเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข โดยเชิญผู้เข้าร่วมประมาณ 300 คน จากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรชุมชน หน่วยราชการในจังหวัด พบว่าตัวชี้วัดที่ได้จากการระดมสมองในกลุ่มย่อยส่วนมากสอดคล้องกับตัวชี้วัดย่อยทั้ง 47 ตัว ที่พัฒนาขึ้นมาจากแนวการวิจัยเรื่องความอยู่ดีมีสุขของมูลนิธิเวิลด์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน

5. การสังเคราะห์และการสรุปบทเรียนในครั้งนี้ชี้ว่า ตัวชี้วัดไม่ควรจะเป็นเพียง “ชุดเครื่องมือ” ที่มุ่งวัด “ผลลัพธ์สุดท้าย” ของความอยู่ดีมีสุขเท่านั้น แต่ควรจะมองตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ บทเรียนที่ได้จากโครงการวิจัยอยู่ดีมีสุขของมูลนิธิเวิลด์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืนพบว่า โครงการวิจัยดังกล่าวได้พัฒนาสืบเนื่องมาจากกระบวนการวิจัยไต่ถาม ผลลัพธ์ของกระบวนการดังกล่าวนี้ จึงมิได้มุ่งเพียงเพื่อให้ได้ชุดของตัวชี้วัดแก่คนที่เข้าร่วมในกระบวนการ แต่ได้เข้าใจปัญหาพื้นฐานของตนเอง เข้าใจประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และได้ร่วมกันคิดค้นหาทางออก ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขจึงควรเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วย

6. ในแง่ของกลไกการปฏิบัติ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาตัวชี้วัดและการนำเอาตัวชี้วัดไปปฏิบัติ นั้น แม้ว่าจะมีกลไกปกติของทางราชการได้ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว ก็ควรจะมีการพิจารณาอย่างจริงจังว่าควรจะมีกลไกที่ทำให้เกิดความร่วมมือ หรือบูรณาการเพื่อให้เกิดตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข และการพัฒนาเพื่อก้าวไปสู่ความอยู่ดีมีสุขในระดับจังหวัดหรือไม่ ในขั้นแรกควรจะสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของผู้ทำงานในระดับปฏิบัติการ เพื่อแสวงหาแนวทางที่จะทำงานในเรื่องนี้ (การพัฒนาตัวชี้วัด) พร้อม ๆ กับการพัฒนากลไกไปพร้อมกัน